

При осмотре файла большого объема возможности диска для его копирования ограничены. В этой связи возможно, и это является отличием от подобных процедур осмотра традиционных (бумажных) документов, его архивирование. Этот факт, разумеется, с описанием процедуры архивации и используемой при этом программы, также следует отразить в протоколе следственного действия [4, с. 78].

Следует отметить, что если осматривается несколько имеющих значение файлов с содержащимися в них электронными документами, то вышеназванные рекомендации следует соблюдать при осмотре каждого из них. При этом такие файлы могут быть скопированы на один диск.

Таким образом, соблюдение последовательности действий в ходе осмотра и изъятия электронных документов обеспечит наиболее эффективный процесс их дальнейшего криминалистического исследования.

Литература:

1. Рубис, А.С. Особенности электронного документа как источника криминалистически значимой информации / А.С. Рубис, Т.В. Ахраменко // Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы : сб. науч. тр. / НПЦ Гос. ком. судеб. экспертиз Респ. Беларусь ; редкол.: А. С. Рубис (гл. ред.) [и др.]. – Минск : НПЦ Гос. ком. судеб. экспертиз Респ. Беларусь, 2020. – Вып. 1 (47). – С. 64-69.
2. Энциклопедия судебной экспертизы / [Авт.-сост.: Т. В. Аверьянова и др.]; Под ред. Т. В. Аверьяновой, Е. Р. Россинской. – М. : Юристъ, 1999. – 551 с.
3. Россинская, Е.Р. Криминалистика. Вопросы и ответы: Учеб. Пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999 – 351 с.
4. Кукарникова, Т.Э. Электронный документ в уголовном процессе и криминалистике: Дис. ... канд. юрид. наук. – Воронеж, 2003. – 204 с.

ПРО ОКРЕМІ ПИТАННЯ ГЕНЕЗИСУ І РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АРЕШТУ МАЙНА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Баженова А. І.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Одним з динамічних напрямків розвитку кримінального процесуального законодавства є інститут накладення арешту на майно,

однак вказаний інститут в теперішній час потребує деякого коригування з урахуванням окремих елементів, які пройшли становлення у законодавстві минулих часів та в певній частині можуть бути впроваджені у сучасне законодавство. В той же час подальший розвиток кримінального процесуального законодавства неможливий без знання історії виникнення певної юридичної проблематики для врахування окремих недоліків та позитивних елементів.

По мірі формування норм права, які охороняли майнові права членів суспільства, з'являлися норми, спрямовані на здійснення відшкодування завданої шкоди. Але це був тривалий процес та в перших збірниках права норми, які у прямій постановці регулювали ці питання, відсутні. Так, при ознайомленні з пам'яткою юридичної думки «Руською правдою» [1], не встановлено положень, які були прообразом заходів забезпечення кримінального провадження у вигляді накладення арешту на майно. Але вже в наявності конфіскація як міра кримінального покарання [2, с. 77].

Майже весь період з XIV і до XVI століття, коли руськи (білоруські та українські) землі влилися до Литовської держави і склали близько 90 відсотків території останньої, тут панувало звичайне руське право, норми якого застосовувалися не тільки в етнографічних білоруських та українських областях, а й у самій Литві [2, с. 147]. В Статуті Великомо князівства Литовського 1529 року прописано певні заходи процесуального забезпечення того часу. Так вказано, що якщо би хто-небудь не допустив шукати викрадені речі чи відбив полічне, а це було би доказано сторонніми людьми, з якими потерпілий прийшов зробити обшук в домі підозрюваного, то винний, будь то шляхтич чи проста людина, повинен платити стільки, скільки вкаже потерпілий під присягою, а також здійснити винагороду за побої у відповідності зі становим становищем того, кого побили [3, с. 211-212].

Окремими дослідниками відзначають, що кримінальне процесуальне право України XIV-XVII століть відрізнялось поєднанням литовського, польського, російського та українського кримінального процесуального законодавства [4, с. 181]. Можна в певній мірі погодитися з поглядом Г.К. Кожевнікова, згідно з яким, зважаючи на те, що більша частина сучасної України входила до складу Російської імперії, доцільно розглянути становлення і правове забезпечення діяльності органів досудового розслідування саме на її території [5, с. 291].

В цілому питання арешту майна тісно пов'язано з поняттями обшуку, виїмки, огляду, впливає з них. Розвиток інституту накладення арешту на майно нерозривно пов'язаний з інститутами обшуку, виїмки, огляду, розвивався саме з необхідності впорядкування вирішення долі вилучених об'єктів після проведення обшуку, виїмки, огляду, з

необхідності відшкодування завданої шкоди, притягнення до кримінальної відповідальності.

Вже в 17-му столітті в наявності норми, за якими здійснюється вилучення викраденого майна [6, с. 144]. М.П. Водько зазначає, що у Російській імперії після судової реформи 1864 року відбулася відміна інквізиційного процесу [7, с. 125]. На думку В.Б. Іскандірова, судова реформа 1864 року уявляє собою початок нової епохи у судочинстві Російській імперії, її результати стосуються і проведення такої процесуальної дії, як накладання арешту на майно [8, с. 35]. Так, у ст. 268 Статуту кримінального судочинства від 20 листопада 1864 року передбачалося, що коли за обставинами справи судовий слідчий упевниться в необхідності прийняти невідкладні заходи до забезпечення можливого грошового стягнення на обвинуваченого або позову про винагороду за шкоду і збитки, заподіяні його діями, то про накладення заборони або арешту на майно обвинуваченого входить з поданням до окружного суду [9].

Після Жовтневого перевороту 1917 року, інститут накладення арешту на майно детально не регламентувався. В ці роки кримінально-процесуальні норми розрізнено містилися в надзвичайного характеру декретах, які приймалися Всеросійським Центральним Виконавчим Комітетом і Радою Народних Комісарів. Декретами радянської влади того часу накладення арешту на майно забезпечувалися реквізиція і конфіскація майна [8, с. 35-36]. При цьому певний час діяло кримінально-процесуальне законодавство до прийняття нового. Так, згідно ст. 8. декрету від 07 березня 2018 року № 2 «Про суд», судочинство як у цивільних, так і у кримінальних справах відбувалося за правилами судових статутів 1864 року остільки, оскільки вони не відмінені декретами і не суперечать правосвідомості трудящих класів [10].

У 1920-1921 роках була створена і активно функціонувала комісія Народного Комісаріату Юстиції по підготовці проекту КПК УСРС, яка на перших порах іменувалася «Інструкцією кримінального судочинства» [11, с. 21-22]. 13 вересня 1922 року було затверджено КПК УСРС, який регламентував порядок проведення обшуків, виїмок [2, с. 337-338]. Після прийняття 31 жовтня 1924 року Основ кримінального судочинства СРСР і союзних республік, а 23 жовтня 1927 року – «Положення про судоустрій УСРР», 27 липня 1927 року було затверджено новий КПК. Зміст його відображав тенденцію посилення силового тиску держави на суспільство [2, с. 338]. Цікавим є арт. 118 вказаного КПК, відповідно до якого слідчий має право за клопотанням потерпілого або з власної ініціативи вжити заходів до забезпечення позову, коли визнає, що невжиття цих заходів може позбавити потерпілого можливості відшкодування [12].

28 грудня 1960 року було прийнято КПК УРСР, відповідно до ст. 125 якого, слідчий за клопотанням цивільного позивача або з своєї ініціативи зобов'язаний вжити заходів до забезпечення заявленого в кримінальній справі цивільного позову, а також можливого в майбутньому цивільного позову, склавши про це постанову. В справах про злочини, за які кримінальним законом передбачена конфіскація майна, слідчий був зобов'язаний вжити необхідних заходів до забезпечення виконання вироку в частині можливої конфіскації майна, склавши про це постанову [13].

Прийняття нового КПК у 2012 році [14] за часів набуття незалежності України стало відправною точкою у реформуванні кримінального процесуального законодавства України. У новому КПК окремою главою 17 «Арешт майна» у ст.ст. 170-175 передбачено арешт майна, як один із заходів забезпечення кримінального провадження.

Історію формування інституту арешту майна у кримінальному процесі, на території України, умовно можна поділити на п'ять історичних етапів: 1) до судової реформи 1864 року в Російській імперії; 2) від судової реформи 1864 року до Жовтневого перевороту 1917 року; 3) від Жовтневого перевороту 1917 року до прийняття у 1958 році Основ кримінального судочинства Союзу РСР та союзних республік; 4) від прийняття у 1958 році Основ кримінального судочинства Союзу РСР та союзних республік та на період дії КПК України 1960 року; 5) від набрання чинності КПК України 2012 року до теперішнього часу.

Література:

1. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склали та підготували до друку проф. С. Юшков. Київ: Українська Академія Наук, 1935 URL: <http://litopys.org.ua/yushkov/ys.htm> (дата звернення: 20.02.2021)

2. Історія держави і права України: Підручник / А. С. Чайковський (кер. авт. кол.), В. І. Батрименко, Л. О. Зайцев, О. Л. Копиленко та ін.; За ред. А. С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с. – Бібліогр.: С. 506 – 510.

3. Статут Великого князства Литовського 1529 года., Мн.: Издательство Академии наук БССР, 1960. – 253 с. URL: <https://study.shmat.by/statut-vkl-velikogo-knyazhestva-litovskogo-1529/>

4. Нагорняк-Данилюк О.О. Історія та розвиток інституту спеціального кримінального провадження в Україні / О. О. Нагорняк-Данилюк // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 3. – С. 181–185.

5. Кожевников Г.К. Реформа досудового слідства закінчилась? [Текст] / Г.К. Кожевников // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО». – 2013. – № 16. – С. 291–294.

6. Полное собрание законов Российской империи. Т. I. СПб. : Тип. П. Отд.Собств. Е.И.В.Канц., 1830. – 1380 с.

7. Водько Н. Об основных понятиях теории предотвращения преступных деяний [Текст] / Н. Водько // Юридичний вісник. – 2013. – № 1. – С. 125–129.

8. В.Б. Искандиров. Исторический аспект развития и становления наложения ареста на имущество как меры принуждения в России / В.Б.Искандиров // Вестник ЮУрГУ. – 2010. – № 38. – С. 35–39 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskiy-aspekt-razvitiya-i- stanovleniya-nalozheniya-aresta-na-imuschestvo-kak-mery-prinuzhdeniya-v-rossii>

9. Устав уголовного судопроизводства URL: <https://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137/>

10. Декрет від 07 березня 2018 року № 2 «Про суд». URL: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_254.htm

11. П.Т. Землянский. Развитие уголовно-процессуального права УССР в первые годы советской власти (1917-1922) в свете ленинских идей о кодификации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. – 24 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15551/1/Zemliyanskiy_1970.pdf

12. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР, Харків. Юридичне видавництво Наркомюсту УСРР, 1928. – 126 с.

13. Кримінально-процесуальний кодекс України : закон України від 28. 12. 1960 р. № 1001-05. Верховна Рада УРСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text>

14. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>